

TEMESVÁRI MOZAIKOK.

TIZENÖT ÉV! Tizenöt hosszú, szenvedésekkel, reményekkel és lemondásokkal teli esztendő van mögöttem, amióta Temesvárott utolsót füttyült a vonat, amely magával vitt. S most újra közeledünk Temesvár felé...

Vajjon mit fogok tapasztalni? Szívem, lelkem annyira telt mindenféle vegyes érzéssel, hogy szinte beleszédülök. Könnybe lábad a szemem. Elhomályosul előttem minden. Megérkezem! Jóformán csak kitámolygok, nem is látom az állomást. Rohanni szeretnék be a városba, hogy egyszerre szívjam magamba a régmúlt gyönyörteljes emlékeit. A hazai levegőt! Hazait? Vajjon az-e még? Mennyire változott meg? Mennyire romlott meg? Elbírom-e még?

Nem taxin megyek be. Egyszerre szeretnék mindent látni. Megrohannak a munkanélküliek. Kettőnek átadom a csomagjaimat és lassú léptekkel tartok a város belseje felé. Lassacskán nyugalom vesz erőt rajtam. Már figyelni, már megfigyelni is tudok. Az első szédülés elmúlt. A szállodában gyorsan lemosom magamról az út porát és máris az utcákat rovom. Most csak a külső érdekel. Az utca, a város kinézése, a tömeg, a mozgás.

* * *

A város nem maradt vissza a fejlődésben. Szépen — bár kissé lassan — épül és fejlődik. Még a régi — Telbisz-féle — tervek szerint. A város külső képe jó benyomást tesz. Itt-ott még megvannak a régi «sáncok», a székesegyház háta mögött a «vársánc» teljes egészében épségben van. Az úgynevezett «lloyd»-sor szépen kiépült. A régi mozi helyére újat építettek. Kívül is, belül is megfelelne bármelyik pesti premiermozgónak. A nyári mozi helyisége meg egyenesen elragadó. Középeurópában talán nincs is hozzá hasonló. Ezzel remekeltek, azt meg kell adni!

A «belváros» és «gyárváros» közötti jórészt mezőség főpostai oldala jóformán teljesen beépült. A második oldala is erősen épül. Nagy paloták és villák. Ez a rész még teljesen az új építkezés jellegét viseli, a felületes szemlélő előtt talán rendszertelennek is tünne föl. Általában az egész város az építkezés és parkírozás terén erős fejlődésen ment át. Parkírozás. Itt álljunk meg egy pillanatra! Aki — mint én — még a háború alatt látta azokat, teljesen más képet nyer. A régi, sokszor elhanyagoltnak tűnt parkok ma mindenütt rendezettek. Mindenütt gyönyörű «virág-gruppok», rendszeres geometriai képekbe csoportosítva. Úgylátszik, a parkírozásra igen nagy gondot fordítanak! El kell ismernem, hogy e téren nagyon sokat tettek. De nekem mégsem tetszik. Valahogyan túl hidegnek tűnnek föl a parkok. A fákat úgy kiritkították, hogy például a «Scudier»-

parkon teljesen keresztül lehet látni. Mindenütt a fárasztó, mesterkéltn geometriai vonalak. Sehol egy nyugodt pont, ahol a szem megpihenhetne, sehol egy buja, a maga természetességében meghagyott csoport, sehol nagyobb árnyék, sehol bővebb hely, ahová a nap perzselő melege elől oltalmat lelhetnénk. Mindenütt a mesterkéltég jut kifejezésre. Ez a nagy fapasztítás különösen a Béga úgynevezett «Wasser Allée»-jánál tűnik ki. A Regatta-Klub tenispályái és a régi állami főgimnázium közti területen gyönyörű «Rozárium»-ot készítettek. Az allée fáit majdnem teljesen kivágták, a régi hűs, árnyékos sétánynak nyoma sincs. A «Rozárium» területén meg egyenesen megsülhet az ember. Hiába vannak a gyönyörű «filagoriá»-k, a nap perzselő melege ellen nem nyújtanak védelmet.

A strand szépen kiépült. Csak a csónakok hiányzanak. Egy-két magáncsónak kivételével nincs ott belőlük már semmi. A vállalat csónakjait a tavasi árvíz idején elvitték, azok a mentési munkálatoknál tönkrementek. A régi szép csónakázó élet megszűnt.

* * *

Az utcákon — különösen az alkonyati időben — nagy tömeg hullámszik föl és alá. Civilek és katonák vegyesen. A román szó elvész a tömegben. A beszélgetés javarészt magyarul folyik. A belső területen a német is elég ritka. Románul majdnem kizárólag csak a tisztek és a regátbeli románok beszélnek.

A közhivatalokban a hivatalos nyelv a román. (Mult év februárjában a temesvári városi tanács egy régi, 1868-as magyar nemzetiségű törvényre hivatkozva szótöbbséggel azt a határozatot hozta ugyan, hogy minden temesvári polgár a városi tanácshoz anyanyelvén is intézheti a beadványait, de felebbezés folytán a bukaresti felebbezési bizottság ezt a határozatot érvénytelenítette és kimondta, hogy beadványok csak az állam hivatalos nyelvén — tehát románul — intézhetők a hatóságokhoz.) De azért, aki nem tud románul, magyarul is boldogulhat. Sőt! Ma már jobban, mint még pár évvel is ezelőtt. Sok román tisztviselő tanult meg már úgy-ahogy magyarul. Még a regátbeli tisztek is. Beszéltem több ilyen tiszttel, ezek már elég jól törlik a magyar nyelvet. A tisztek elegánsak, jólöltözöttek. A túlságos arcfestéssel, erős rizs-porozással alábbhagytak. A jobb női közönség szintén jólöltözött. Sőt! A nők javarésze feltűnő ízléssel öltözködik. És csinosak. A román férfi-típus sem túlnyomó.

Éjjeli élet nincsen. A kávéházak az éjfél utáni időben már konganak az ürességtől. A nagy pénztelenség itt is erősen kír.

* * *

A közbiztonsági állapotok elszomorítóak. Ezt első sorban a «bak-sis»-rendszernek, másodsorban a «családi politikai» rendszernek köszönhetik. Akinek pénze van, annál szemet hunynak, akinek nincs, az az

igazságát keresse a sóhivatalban. A rendeleteket mindenki úgy értelmezi, ahogy akarja. Csak pénze legyen! A kormány az egyik rendeletet a másik után gyártja, hogy másnap visszavonja. Persze ez a visszavonás nem megy ingyen. Ma már nyíltan beszélnek a megbukott «Jorga» kormányról, hogy a rendeletek gyártásával újabb pénzszerzési forráshoz jutott. Szinte úgy tűnik föl a dolog, hogy egyes rendeleteket csak azért adtak ki, hogy azokat — megfelelő ellenérték fejében — visszavonhassák. Egy — a kereskedelmet mélyen sértő — rendelet visszavonásáról szóló aláírás például 300.000 leibe került. Nem csoda tehát, ha az emberek még a legkisebb hivatalnoknak sem mernek a tyúkszemére lépni, mert nem tudják, hogy ezzel melyik bukaresti befentesnek ütnének a fejére. A visszaütés pedig sokkal súlyosabb lenne.

A közbiztonsági állapotok — különösen az utóbbi időben — rendkívül leromlottak. Egy-egy kivétellel jóformán alig akad közszolgálatban álló egyén, aki lekenyerezhető ne lenne. Ennek egyik főoka az, hogy a közhivatalnokok nem kapják rendesen a fizetésüket (az áprilisi fizetésüket május 20-án még nem kapták meg, hanem erre kb. május 22—25. között előleget kaptak és a hátralékot is csak részben kapták meg július közepén. A többire keresztet vethetnek). Nem csoda tehát, ha onnan és úgy szereznek pénzt, ahonnan és ahogyan tudnak. A «baksis»-rendszer másik főoka az, hogy a hivatali főnökök és vezető állásban levő emberek javarészt a kormány kedvencei. Rendszerint a kormánnyal együtt buknak. Az új kormány új embereket állít a helyükbe, a régieket javarészt nyugdíjazza. Hogy a nyugdíjazás mit jelent, erről majd később. Természetes dolog, hogy ezek az emberek addig igyekeznek «megszedni» magukat, amíg lehet. A közbiztonsági állapotok leromlásának azonban van még egy harmadik oka is. Ez a rendőrhatalóságok egymásközi féltékenykedése, a különböző rendőri közbiztonsági szervek egymás ellen való acsarkodása.

A múlt évben pl. egy üzletben gyilkosság történt. A nyomozásban résztvettek külön-külön az összes rendőri nyomozószervek — még a politikai rendőrség is (sziguranca), amelynek semmi köze sem lett volna az ügghöz. — Az eset kiderítését minden egyes nyomozószerv a maga számlájára akarta írni. Az egyik nyomozócsoporthoz tartozó detektív megtalálta a véres kalapácsot. Nem szólt senkinek, nem kereste rajta az ujjnyomokat, hanem nagy bölcsen és titokban becsomagolta újságpapírba. Megvan a legfontosabb nyom — gondolta. — Nosza, keressük hozzá az embert. Végigjárta a korcsmákat, míg végre meglátott egy embert, akinek a sapkáján friss vérnnyomokat fedezett föl. Németországi ember volt. Rácsapott. Hiába igazolt alibit, hiába bizonyította be, hogy előző este egy verekedés alkalmával lett véres az arca, hiába nevezte meg a tanuit, két hétig maradt a rendőrség karmai között. Alaposan megkínozták. Az apja jött Németországból és az szabadította ki. Az ügynek a kártérítési része most folyik. A kalapácsról a többi nyomozócsoporthoz csak napok múltán szerzett tudomást! Eredmény?

Természetes, hogy nulla! Amikor az egyik nyomozócsoport a másik előtt elhallgat valamit, eredményt várni nem is lehet! Ez egyéni féltékenykedések eredménye egy ki nem nyomozott gyilkosság és egy kártérítési per lett.

Nézzünk egy másik — kirívóbb — példát. A politikai osztályt (szigurancát) a kormány több ízben fel akarta oszlatni azon a címen, hogy nincs létjogosultsága. Ez az osztály kézzel-lábbal kapálódzott a felosztatás ellen. A szélsőséges szociálista és kommunista szervezkedésekre hivatkozott és mindenáron eredményt akart felmutatni. Az eredmény meg is van. Romániában ezeket a mozgalmakat már csirájában fojtják el. Erős kézzel, sok-sok erőszakosággal, de elfojtják. Ezzel azonban nem elégszenek meg. Be akarják bizonyítani, hogy rájuk sokkal nagyobb szükség van, mint a bűnügyi rendőrségre, mert az megvesztegethető. Ott avatkoznak be a bűnügyi rendőrség dolgába, ahol tudnak. Igaz, hogy ilyen esetekben azután a pénz, a «baksis» nem ér el náluk célt. Ilyenkor a magasabb szempontokat nézik, borsot akarnak törni a bűnügyi rendőrség orra alá.

Egyik este két adóellenőr (finánc) megjelent egy étteremben és követelte a tulajdonostól, hogy fizesse meg negyedévi adóját. A tulajdonos hiába hivatkozott rá, hogy már befizette, a következő negyedre pedig valamelyik közelebbi nap akar fizetni, a két ellenőr levette a falról az italmérési engedélyt és elkobzottak nyilvánították. A tulajdonos azonnal elment az ipartársulat titkárához, aki azt a tanácsot adta neki, hogy fizessen az ellenőröknek, másként nem lehet elintézni az ügyet. (A titkár szokta elintézni ezeket az ügyeket — még Bukarestben is — általános megelégedésre.) A vendéglős azonban ravaszabb ember volt. Még aznap este bejelentette az esetet a pénzügyigazgatóságon és a politikai rendőrségen. Ez utóbbi helyen azt a tanácsot adtak neki, hogy csak fizesse ki a titkár által meghatározott összeget, de jegyezze föl a kifizetett bankjegyek sorszámain. A tulajdonos másnap délután ki is fizette a két ellenőrnek a kért 5000 leit. Este 9 órakor azonban már megjelent 4 politikai detektív az egyik ellenőr lakásán és előkerítették a pénzt, mire mindkét ellenőrt letartóztatták. Nosza lett nagy riadalom a bűnügyi osztályon. Egymásután szaladtak le a szigurancához a vezető rendőrtisztviselők a «hatásköri» beavatkozás miatt és követelték, hogy a két foglyot adják át nekik. A sziguranca azonban hajthatatlan maradt. A följelentést ők tették meg és ők adták át a két ellenőrt az ügyészségnek.

Van azonban egy érdekesebb eset is.

Még 1925-ben történt, hogy négy detektívet az akkori sziguranca főnöke azzal vádolt meg, hogy egy betörésben segédkeztek. A sziguranca akkori főnöke és egyik vezetője a négy detektívet berendelte, levitte az épület pincéjébe és ott véresre verette őket. Nem tudtak azonban kivenni belőlük semmit. Az eset miatt hosszas tárgyalás után a legfelsőbb román semmitőszék a két vezető embert három-három havi fog-

hátra ítélte. Megkezdődött hát a «davirozás». Romániában minden évben 3—4 ízben is adnak ki amnesztia rendeletet. Sikerült addig húzni a dolgot, amig elérkezett május 10-e, amikor is az aznap kiadott amnesztia-rendelet büntetésüket a felére szállította le. Most már azon dolgoztak, hogy kihúzzák az időt június 8-ig, amig a másik amnesztia-rendelet is megjelenik, mert ez elengedte volna hátralevő büntetésüket is. El is tűntek Temesvárról. A bűnügyi osztály főnöke azonban nem hagyta ilyen «szárazon» megúszni az ügyet. Most már ő igyekezett borsot törni az orruk alá. Kinyomoztatta tartózkodási helyüket és letartóztatási parancsot eszközölt ki ellenük a táblai főügyész helyettől. Erre a két elítélt orvosi bizonyítványt terjesztett elő, hogy a büntetés letöltését elhallassa, mind hiába! Az orvosi bizonyítvány ellenére mindkettőjüket bevitték és orvosi felülvizsgálat útján meg is kezdték velük a hátralevő 45—45 nap leülését. Az amnesztia rendelet kivárását tehát a másik rendőrfőnök megakadályozta.

De lássuk, miként is megy az a bizonyos «baksis»-szerzés! Valamelyik kerülethez új beosztott kerül. Nosza végig járja a hatáskörébe eső vendéglőket, kereskedőket, iparosokat stb. A legkisebb kifogásolhatót is kifogásolja és megfenyegeti az illetőket, hogy a legközelebbi esetben már föl is jelenti őket. Ez pedig súlyos érv! Rendszerint az iparigazolvány bevonásával jár. Az érdekeltek tehát megtudják, hogy Ő is létezik. A többi? Már csak pénzkérdés. Ki mennyit tud adni. Sokszor 50—100 leivel (2—4 pengő) is megelékszük.

A közrendőrök helyzete sem rózsás! Amikor az állam rájött, hogy a rendőrséget nem tudja fizetni, egyrészt a város nyakába varrta. A város szabályszerűen ki is utalta a nyakára sózottak fizetését. Ekkor azonban zavar állott elő. Ha a város nyakába sózottakat kifizetik, mit fognak szólni azok, akik az államtól nem kapták meg a fizetésüket? Ha meg szétosztják valamennyiük között, vajmi kevés jut egyre-egyre. Megoldották tehát a gordiuszi csomót úgy, hogy a városiakat se fizették ki, hanem a pénztárba tették a pénzt. Ez pedig nagy bajok előidézője lett! Hozzányultak! Hol ennek, hol annak utaltak ki törvénytelen úton pénzt! Csupán azok nem kaptak ebből, akiknek a részére félretették. Lett is baj belőle! Valahogyan kipattant a dolog. A pénztáros már ül. A többiek? Valószínűleg a «Jorga» kormány bukása következtében hasonló sorsra kerülnek. De hogy a szegény rendőrök kitől kapják majd meg az elraktározott pénzt, arra alighanem a legtalpraesettebb román pénzügyi zseni sem tud pontos felvilágosítást szolgáltatni.

De nehogy ezek az esetek csak a rendőrségnél forduljanak elő, a kormány megfelelő óvintézkedéseket szándékozik tenni. Újabban már a csendőrséget is meg akarja «reformálni.» A legújabb terv szerint új, 70.000 főnyi csendőrtestületet akarnak szervezni, akik azonban nem állanak állami szolgálatban, hanem a városokhoz és községekhez tartoznának. Ezeket tehát a városok és községek fizetnék. Arra persze nem gondolnak, hogy ez a terv csakis a közbiztonságnak lenne hátrányá-

ra. Ügylátszik az államnak csak a «politikai» cél a fontos, a «közbiztonságra» füttyül. Ennek a tervnek káros hatását csak a falvakban élő nép látja már előre. Hová fog sülyedni az amúgy is nagyon lesülyedt közbiztonság a falvakban, csak a jó Isten tudja.

De talán elég is volt a közbiztonsági állapotok jellemzéséből. Nézzünk egy kissé másutt is körül? Milyennek a gazdasági és a megélhetési viszonyok?

Az állam pénzügyi politikája teljesen csődött mondott. A «baksis» és a «családi politikai»-rendszer a tönk szélére vezette az országot. A természeti kincsekben olyan gazdag ország, mint Románia, amely talán ma leggazdagabb lehetne egész Európában, amely a francia kiküldött pénzügyi szakértő — Rist — szerint nem ennyi, hanem 20-szor nagyobb népséget is kényelmesen el tudna látni, hónapok óta nem tudja fizetni sem tisztviselőit, sem hadseregét, sem kül- és belföldi adósságát. Teljes gazdasági pangás állott be! Az állam évek óta nem fizeti ki az állami megrendeléseket, ennek következtében a legszolidabb és legbiztosabb alapon nyugvó vállalatok mentek tönkre. A konverziós törvény megjelenése a betevőket vagyonuk tezaulására készítette és a bankbetevőket évekre előreemenőleg riasztotta el. A tisztviselők és nyugdíjasok illetékeinek ki nem fizetése az egész országban recseggeti-ropogtatja a gazdasági élet amúgy is erősen alátámasztásra szoruló várát. Mindenütt panasz, mindenütt nyomor és elkeseredés! A nyugdíjasok 6—7 hónap óta nem kapták meg nyugdíjukat; naponta ezek és ezek állanak hiába a nyugdíjfizetési osztály előtt. Amijök még volt, azt felélték, zálogba tették. Egy hét óta a zálogházak sem vesznek be semmit. Miből élnek ezek a nyomorult emberek, megfoghatatlan! Aki élelmes és ügyes, az megfelelő összeköttetéssel rendelkező «kijáró»-t biz meg nyugdíjának fölvételével. 10—20%-ot is lead, csakhogy nyugdíjának egy részéhez hozzájuthasson. De mit adjon le az, akinek 1000—1500 lei a nyugdíja? (35—50 pengő.) Magas állású nyugdíjas tisztviselők kénytelenek megélni 2—3 családtaggal ennyiből. Az üzletekben csak az a pár — magát jól megszerzett — regátbeli román vásárol, aki még rendelkezik pénzzel. Sokkal nagyobb mindenben a kínálat, mint a kereslet. Hiába rendeznek hétről-hétre kiállításokat, a néző közönség is harmadára csökkent. A devizakorlátozási rendeletek is a feje tetejére állítottak mindent. Az első devizakorlátozási rendelet megjelenése óta naponta jönnek helyesbítő rendeletek és olyan zavart csináltak e téren, hogy most már a legügyesebb bankember sem ismeri ki magát bennük.

A termény és húsneműek árai hihetetlen alacsonyok, a mieinknél kb. 25—40%-kal olcsóbbak. A gazdaközönség a tönk szélére jutott. Most már a konverziós törvény sem segíthetett rajtuk. Az állam hiába próbálkozik kereskedelmi szerződésekkel, nincs sok szerencséje velük. Legutóbb Németországgal igyekezett szerződést kötni, ezzel azután úgy magára haragította a franciákat, hogy ezt a körülményt a francia kiküldött — Rist — még külön is szemére vetette a kormánynak. Ez is

egyik fő oka volt annak, hogy a francia kölcsönt nem kapták meg a románok.

Szinte csodaszamba megy, hogy eddig még nem omlott össze az egész állam mint valami kártyavár. Az adókat nem fizetik be! Aki fizethetne, az «baksis»-t ad és jövedelméhez képest csak elenyésző csekély adót vetnek ki rá. Aki pedig nem tud «baksis»-t adni, arra 10—20-szoros adót rónak ki. Ha nem tud fizetni, tönkremegy. És mert tönkremegy, nem is tudhat fizetni. Az állam így százával veszti el az adóalanyokat. De nem csoda! Amikor az állam területén kb. 45.000 autó szalad és ebből csak 5000 után folyt be az adó, a többi közbeeső kezekben tűnt el, nem lehet csodálni, hogy az állam a tönk szélére jutott.

Amikor az állami monopolhivatal — mint például a temesvári monopoligazgatóság — meg meri tenni azt a viccet, hogy június 1-ével hatálytalanná vált okmánybélyegeket június 1-én reggel kiosztja a trafikosoknak, az ezért járó összeget beszedi és ugyanaznap délután megjelenteti a rendeletet, amely szerint a reggel kiadott okmánybélyegek már érvénytelenek, hová süllyed egy állam erkölcsi tekintélye? Mit kívánhat egy ilyen állam a saját tisztviselőitől? Erkölcstől? Erénytől? Megveztegethetetlenséget? A néptől bizalmat? Ugyan!

Most aztán az új kormány kapkod fűhöz-fához! Hiába. A rendszert kellene megváltoztatnia. De hol van erre ereje? És közben az ország népe lassan-lassan a végpusztulás felé halad. Az ország a teljes gazdasági és pénzügyi csőd előtt áll!

* * *

És most lássuk egy kissé azt, ami bennünket a legjobban érdekel. A kisebbségek helyzetét, gondolkozásmódját, vágyait, törekvéseit és az állam viszonyát hozzájuk.

Hát ez bizony elszomorító. De főleg elszomorító az államra nézve. Az erőszakoskodásokkal, a lehetetlen intézkedésekkel lassacskán azt érték el, hogy most már nemcsak a kisebbségek az állam esküdt ellenségei, hanem az erdélyi románok sem viseltetnek valami nagy barátsággal a nagyromán eszme iránt.

A számtalan brutalitás, mely ezelőtt napirenden volt, lassacskán megszűnt. Belefáradtak ők is, de meg a magyarok is helyesebb álláspontra helyezkedtek. Nem tartják állandóan a bika szeme elé a vörös posztót. Hallgatagon túrnak és szenvednek. Az állam az utóbbi időben szintén más módszerhez folyamodott. Itt-ott kedveskedett nekik, de más irányban nyomja el őket. Temesvárott például minden kávéházban, étteremben húzzák a magyar nótát és a csárdást. Csupán az az egy kikötése van a hatóságnak, hogy a zeneszámok felerészben vegyesen modernnek és románok legyenek, a másik fele lehet magyar. A színházban egyre-másra adják elő a magyar darabokat. Még a «Feketeszáru cseresznye» is színre került. A «Fehér ló»-ban azonban sok irredentizmust láttak és azért néhai Ferenc József helyett egy indiai maharadszát

szerepeltettek. Apróságokban tehát kedveznek a magyaroknak. Egyébként a szellemi elnyomatás annál nagyobb. Ott igyekeznek elnyomni őket, ahol lehet. Vezetőállásba magyar ember nem kerülhet, sőt még vezetőhelyettes sem nagyon lehet. Elvértve egy-kettő van még ilyen beosztásban. Persze, ez már súlyosan érinti a kisebbséget. De éppen itt követte el az állam a legnagyobb ballépést! Egy-két szórványos esettől eltekintve, vezetőállásba még erdélyi román sem kerülhet. Az eredmény az, hogy ezek az erdélyi románok ma már jóformán elkeseredettek, mint a kisebbségek, akik kénytelen-kelletlen mégis csak beletrődtek az egyelőre megváltozhatatlanba. Hogy pedig az erdélyi románok emiatt miért olyan elkeseredettek, annak is megvan a kézen fekvő oka. Igazán jól keresni csak a hivatali főnökök és vezetőállásban levő emberek tudnak. Ezek pedig mind regátbliek. Az erdélyi románokat is kinyomták. Elmúlt tehát az aranyeső korszaka. Jött a nagy kiábrándulás! Nincs pénz, illetve nincs törvénytelen pénzszerzési lehetőség már az ő részükre sem, vagy ha van is, az elenyésző csekélyre zsugorodott össze. Érthető tehát a nagy felháborodásuk. Hát csak így tovább! Mind a mi malmunkra hajtja a vizet. Manapság már született erdélyi romántól is úton-útfélen hallani, hogy a régi magyarvilág jobb volt. Ma már nem érzik olyan jól magukat, mint tíz évvel ezelőtt.

Van azonban — sajnos — egy nagyon ügyes intézkedésük. Amikor látták, hogy a románosítás terén erőszakkal nem érnek el olyan sokat, mint azt remélték, ott fogták meg a magyart, ahol legjobban puhítható. A nőknél. Van egy bizalmas rendeletük, amely szerint felhívták a tisztikart és a regátblieki román tisztviselőket, hogy egyrészt igyekezzenek benősülni a magyar és német családokba, másrészt leányaikat a kisebbségekhez adják férjhez. Az előbbi szépen halad előre és — román szempontból — már is megvan a látható eredménye. Sajnos — különösen a magyar nőknél. A német e téren nagyobb ellenállást tud felmutatni. Ha egy magyar nőt román tiszt vagy tisztviselő vesz el, bámulatatosan rövid idő alatt alakul át. Szinte szemmel láthatólag. Előbb csak egy kissé több ruzs és arcfesték, majd lassacskán fölveszi magára az összes rossz román szokásokat, míg végre érzelmeiben is kezd áthasonulni. Már nem az a sovínistaérmű magyar nő, mint ezelőtt volt. Már megalkuszik. És hová fog ez később vezetni!? Az ilyen vegyes házasságból születendő gyerekek kivétel nélkül mind görögkeleti vallásúak kell hogy legyenek. Sok-sok ilyen családról hallottam, hogy a gyermekeik már nem tudnak magyarul. Ezek javarésze pedig a mi szempontunkból már elveszett.

Az iskolákban a tanítási nyelv a román. A felekezeti iskolák javarészt megszüntették. A temesvári piarista gimnázium próbálkozott egy ideig ellenállni arra való hivatkozással, hogy felekezeti gimnázium és így magyarul taníthat, a románok azonban nem engedtek s kimondották, hogy a piarista-rend világi rend, tehát nem lehet az iskolájuk felekezeti és most már — régóta — ott is román a tanítási nyelv. A gyerme-

keket egész fiatal korukban így szoktatják hozzá a román eszméhez, a magyar történelmet nem ismerik, csak a román, lassan-lassan — sajnos — biztosan teljesen átformálják a gyermekek nemzeti érzését. Egy emberöltő és ezek jó része szintén elveszett a részünkre !

Itt gyors közbelépés kell ! Amíg a szülők élnek, addig még lehet segíteni. A legnagyobb részében még mindig benn él a revízió eszméje ! Sőt ! Ma sokkal erősebben fellángolt szegény elszakítottaink lelkében a szunnyadó parázs ! Ma ott állunk, hogy a revízió szele még a románokat is megcsapja. Ma már ők sincsenek úgy meggyőződve a revízió lehetlenségéről. A kisebbségeikre pedig a magyar revíziógondolat erőteljesebb föllendülése és a külföld ellenállásának mindjobban érezhető gyengülése nem maradt hatás nélkül ! Sőt ! Ma már az utcán is nyíltan mernek erről egy-egy szót ejteni. Ennek tudhatom csak be azt, hogy mostanában egyes magasállású nagyromán közhivatalnokok sem mernek annyira bízni a nagyromán eszme fenntarthatásának örökkévalóságában és az egyes nagyromán vezetőemberek itt-ott elejtett szavai a kisebbségeknek erre még tápot is adnak. Ma már nemcsak a kisebbségek bízhatnak a revízió eszméjének sikerében, hanem az erdélyi románok is kezdenek annak behódolni. Ma már szinte kortünet, hogy ők is kezdenek ezzel a gondolattal megbarátkozni ! Az első eredményes lépés tehát megtörtént ! Már rést ütöttünk ! Csak ki tudjuk szélesíteni. Beszéltem egy pár «benszülött» — még a magyar éra alatt élt és szolgált bánáti — románnal. Megkockáztattam a revízió gondolatának a föltevését is. Szinte hihetetlen volt, amit tőlük hallottam ! Rothermere-vonal? ! Ez nem kell ! Mit érnek vele a magyarok? — mondják. Egy csomó nyugdíjast, egy csomó magyart visszakapnak. Hát segít ez önökön? — kérdik. Mit érnek el vele, ha — legalább is román területből — azt visszakapják? Csak terhet az állam nyakába. Önök — mondják — csak akkor lesznek ezzel a területtel boldogok, önökön csak akkor segíthet ez, ha többet tudnának tőlünk visszaszerezni. Ha nemcsak a saját erősebb *nemzetiségi* területeiket, hanem többet. *Gazdasági* területeket is ! Akkor lenne értelme a mozgalomnak ! És mi történik, ha a mozgalmunknak *lesz* értelme? Kockáztatom meg a kérdést. Páran hallgatnak, az egyik megszólal . . . Hát . . . hát . . . akkor rendezettebb világban élnénk. Tessék? — kérdezem — *élnénk*? Már mint maguk is? Csendes fejbólogatás volt az egész társaság részéről a válasz. Majd az egyik hirtelen más témára tereli a szót. Kell ehhez kommentár?

A temesváriak a «Rothermere»-vonalban nem hisznek. Jobban ismerik azt a vonalat, mint mi ! Tudják, hogy nincsenek benne. S talán ezért ! Talán éppen ezért sokkal nagyobb bennük a visszakerülés vágya. Nem tudják elhinni, hogy revízió esetén ők ne esnének ebbe bele. Számptalan úgynevezett «szakács»-hír van forgalomban. A sok közül csak hármat említek :

A városban széltében-hosszában elterjedt az a hír, hogy a nyugdíjak kifizetése alkalmával az egyik vezető «regátbeli» román tisztviselő

azokkal a szavakkal utasította el a nyomorultakat, hogy majd a magyarok fogják kifizetni . . .

A rádió mondta be, hogy az egyik határmenti község már 12 óráig magyar terület volt, a magyar közigazgatási hatóságok már meg is érkeztek. De a román állam a megegyezést 12 óra múlva nem írta alá, mert a magyarok még többet követeltek . . .

Egyik este a «Capitol»-mozgó előadása alkalmával cseh katonákat láttam a mozi előtt sétálni. A csehek nyári Szokol-ünnepélyén előadandó tornagyakorlatok betanítása végett átutazóban voltak Jugoszláviába — ahonnan szintén lesznek résztvevők — és volt párórai tartózkodásuk Temesvárott. Másnap hol itt, hol ott hallottam azt a hírt, hogy tegnap este katonai bizottság volt Temesvárott a város átadási módozatainak megtárgyalása céljából stb. . .

Szegény véreim! Talán igazatok lesz! Most még nem mertelek biztatni benneteket azzal a szóval, hogy *biztos*! Csak azzal, hogy talán! De reméljük, hogy a «talán» belátható időn belül *biztos* lesz! Adja Isten, hogy úgy legyen.

Figyelő.

VERSEK.

OTTHON.

*Borult homlokú ják alatt heverészek.
sötét és hűvös permeteget szűrnek arcomra — árnyukat
Itt heverészek, mondom, alattuk s hallgatom
hogy horzsolja koponyájukat a suhogó idő.*

*A szőlősdomb néz velem farkasszemet,
édes sorok nyújtózkodnak ott: pirosgyöngy, rizling, izabella
mosolyuk aranyesője mossa szemem képeit.*

*Ólmos bocskorú napjaim úgy vánszorognak itt,
mint a szélütött emberek, akik között élek
s úgy érzem, övök az én súlyos életem.
Jaj, ezek az emberek! mint a tükkör
belehelt lapja, úgy fordul rám a szemük;
csak az arcuk lobog feketén, mint a gyűlölet
s mint rosszul rejtegetett ököl,
úgy feszül pofacsontjuk a bőr alatt.*

Testvérük az igábatört barom.

*Sorsuk keseregve ég mint a redves fűzfa,
maró füstjétül könnyek gyűlnek az Úristen szemébe.*

Képes Géza.